

OPERAČNÍ A BOJOVÁ PŘÍPRAVA

VÝKLAD NĚKTERÝCH OPERAČNÍCH POJMŮ

Podplukovník Alois Chládek

V předpise »Vedení operací za použití atomových zbraní (front, armáda), Oper-I-3«, vydaném v poslední době, je použito některých nových vojenských termínů, které v polních řádech obsaženy nejsou, a to proto, že jde o termíny operační. Jsou to zejména termíny »sražení«, »protiútok« a »ústup«.

Účelem tohoto článku je pojednat o těchto termínech a vysvětlit jejich obsahovou náplň s uvedením příkladů z Veliké vlastenecké války.

1. SRAŽENÍ (rusky »sraženije«)

Sražení je střetnutí bojujících stran v operačním měřítku. Skládá se z řady bojů rozložených do šířky a do hloubky, spojených co do času a cíle a zaměřených k řešení jednoho z důležitých úkolů operace.

Sražení vzniká během operace jako důsledek odvetné činnosti nepřítele.

Sražení je nejdůležitější částí operace a provádí se všemi silami nebo hlavní částí sil velkého uskupení vojsk — armády, frontu nebo skupin frontů (Vojennyj věstnik 2/47).

O sražení mluvíme na stupni armády (a výše), jde-li o střetnutí většiny sil armády. Sražení armády je tedy souhrn bojů svazků armády, které jsou vedeny v rámci armády.

Ke sražení dochází

a) po zahájení útoku hlavních sil operačního svazu, kdy se úderné uskupení útočnicka střetne se značnými silami obránce, který se snaží v taktické hloubce obrany nebo i v operační hloubce odvetnou činností zmařit jeho útok;

b) v průběhu rozvíjení operace při střetnutí vojsk útočících proti sobě; v tomto případě mluvíme o sražení s t ř e t n ě m (rusky »vstrečnoje sraženije«). Rázu střetného sražení může nabýt bojová činnost útočnicka (obránce) při odrážení protiútoku (při rozvíjení protiútoku); k střetnému sražení může také dojít za pochodu při střetnutí s pochoduujícím nepřítelem.

V prvním případě [za a)] má sražení se strany útočnicka ráz útočného boje, kdežto se strany obránce má ráz aktivní obrany.

Snahou útočnicka ve sražení je rychle rozdrtit obránce, zlomit jeho odpor a nenechat se zatáhnout do vleklých bojů. Za tím účelem zasazuje do sražení nové síly a prostředky (druhé sledy, zálohy) k narůstání síly úderu. Aby mohl útočník čelit aktivní odvetné činnosti obránce, je nucen manévrovat silami a prostředky (po případě i přeskupovat své síly) a přizpůsobit tak svůj plán útoku vzniklým situacím.

Snahou obránce ve sražení je zmařit útok nepřítele a přivodit obrat situace ve svůj prospěch.

Posuzujeme-li sražení s hlediska obránce a má-li toto sražení cíl obranný, mluvíme o sražení o b r a n ě m (rusky »oboronitelnoje sraženije«).

Cílem obranného sražení je

- nedopustit operační průlom;
- zatáhnout útočníka do vleklých bojů, zpomalit tempo jeho postupu a zmařit jeho plány;
- palbou, protiztečemi a protiúderem vyčerpat údernou sílu útočníka, způsobit mu značné ztráty a donutit ho k zastavení útoku;
- vytvořit podmínky pro přechod do protiútoků, nebo získat čas pro přípravu obrany v hloubce.

Činnost obránce ve sražení je charakterisována tím, že provádí vysloveně aktivní obranu: široce využívá manévru silami a prostředky (zejména tanky), vrhá do sražení stále nové síly (druhé sledy, zálohy i svěží přicházející posily), zasazuje útočníkovi úder do boků, aby byl nucen k jejich ochraně stáhnout síly ze směru svého hlavního úderu a rozptýlil tak své úderné uskupení a zeslabil jeho údernou sílu. Obránce tím přejímá částečně iniciativu, neboť je to on, kdo volí místo (čáru, kde se útočníkovi postaví na rozhodný odpor) a dobu sražení, a svou aktivní činností — úderem na zvolených směrech — nutí útočníka činit potřebná protipatření; a konečně je to on, kdo určuje kritický okamžik sražení — dobu přechodu do protiútoků.

V druhém případě [za b)] má sražení ráz střetného boje — ovšem v operačním měřítku. Při střetném sražení je cílem obou stran rozhodnout situaci ve svůj prospěch. Činnost obou stran ve střetném sražení je obdobná jako ve střetném boji a platí pro ni v plné míře zásady uvedené v ustanoveních Polního řádu Oper-I-1, ve stati pojednávající o střetném boji.

Ke sražení armády dochází zpravidla v taktické hloubce obrany, kde svazky sborů prvního sledu armády vedou boje o jednotlivá postavení (pásma) obrany; to znamená, že boje těchto svazků v taktické hloubce obrany tvoří ve svém souhrnu (viz definici sražení: *»řada bojů rozložených do šířky a do hloubky...«*), sražení armády. Toto první sražení armády je dovršeno průlomem taktické hloubky obrany.

Po průlomu taktické hloubky obrany a zasazení rychlé skupiny armády nejde již o sražení, nýbrž o pronásledování nepřítele v operační hloubce. O sražení nemůžeme mluvit proto, poněvadž se v tomto případě nezúčastní bojů většina sil armády — nýbrž jen rychlá vojska, po případě předvoje vševojskových svazků. I když rychlá skupina armády na svém postupu narazí na vážný odpor nepřítele a je celá zatažena do urputných bojů, nemůže jít o sražení, nýbrž pouze o boj této rychlé skupiny; boj*) proto, že jde o 1 až 2 svazky (tanková, mechanizovaná divise) a nikoli o operační svaz. Ke sražení armády dojde opět v operační hloubce teprve tehdy, až zasáhnou do boje sbory prvního sledu armády — tedy většina sil armády. A zde zpravidla vzniká potřeba zasadit druhý sled k narůstání síly úderu armády — když sbory prvního sledu ztrácejí svou údernou sílu a tempo útoku armády se zpomaluje. Dochází pak k zasazení druhého sledu armády, a to do sražení.

Útočná operace armády je tedy zahájena sražením, které je dovršeno průlomem taktické hloubky obrany — pak následuje zasazení rychlé skupiny do průlomu — a dojde-li v operační hloubce k druhému sra-

*) Boj = organisované střetnutí jednotek, útvarů a svazků (Boľšaja sovětskaja enciklopedija).

žení armády, zasazuje se pak druhý sled armády do nového sražení. Tento průběh operace armády bývá obvyklý, čemuž nasvědčuje řada článků sovětského předpisu »Nastaveníje po primeneniju chimičeskogo oružija v operacijach (front, armija)« S/Oper-I-501, kde se důsledně používá následující formulace: »... při zasazení rychlé skupiny do průlomu a druhého sledu do sražení«.

Obdobně je tomu i u frontové operace. Ke sražení frontu dochází rovněž až tehdy, zúčastní-li se ho většina sil frontu. Nejde tedy o sražení frontu, jsou-li zavázána do boje pouze rychlá vojska. Ovšem, zde je třeba podotknout, že jestliže jsou zavázány do boje svazky rychlé skupiny frontu, kterou tvoří mechanisovaná (tanková) armáda, je to samozřejmě s hlediska této armády sražení, protože jde o operační svaz.

Z toho, co bylo řečeno, vyplývá, že o sražení nelze mluvit, jde-li o období operace, kdy po provedeném průlomu obrany a zasazení rychlých vojsk následuje pronásledování rozdrčeného nepřítele v rychlém tempu a do velké hloubky, po případě manévru k obklíčení nepřítele. V tomto případě jde o rychlý postup útočnicka, který má iniciativu zcela ve svých rukou a nenaráží na vážný odpor obránce; s odcházejícím obráncem vedou boje pouze rychlá vojska a předvoje a nikoli hlavní síly operačního svazu. Při sražení je sice fronta v pohybu, probíhají rozhořčené boje hlavních sil operačního svazu, při nichž na obou stranách působí stovky tanků a široce se používá manévru, avšak útočnick postupuje zvolna, protože stále naráží na silný odpor a aktivní odvetnou činnost obránce.

Sražení pak je dovršeno

- buď porážkou obránce a rozbitím jeho obrany, takže není schopen klást vážný odpor dalšímu rychlému pronikání útočnicka,
- nebo vyčerpáním útočnicka a zastavením jeho postupu, po případě přechodem obránce do protiútoků.

Doba trvání sražení, tempo postupu útočnicka a hloubka, do které je sražení vedeno, záleží na síle odporu obránce nebo na poměru sil bojujících stran (na příklad ve střetném sražení).

Sražení může trvat třeba jen několik hodin, ale i několik dní; při úspěšném vedení obranného sražení může také trvat i několik týdnů, ba i měsíců. Na příklad sražení u Kurska (kterým začínala bitva u Kurska) trvalo jen několik dní; 7. dne přešla již sovětská vojska do protiútoků; naproti tomu obranné sražení na severním Kavkaze v r. 1942 trvalo 4 měsíce.

Obdobně je tomu i pokud jde o tempo postupu útočnicka. Má-li útočnick drtivou převahu, může dosahovat i několika desítek kilometrů za den; jindy, při úspěšném vedení obranného sražení, může činit průměrné denní tempo postupu útočnicka pouze několik málo kilometrů, což dosvědčuje průběh mnohých operací Veliké vlastenecké války.

Hloubka sražení záleží rovněž na síle odporu obránce. Sražení může být zakončeno již v taktické hloubce obrany (rozdrčením obránce nebo naopak zastavením útočnicka), může však být vedeno do hloubky i několika set km — viz příklady úspěšného vedení obranného sražení ve Veliké vlastenecké válce — uvedené v následující tabulce.

Název sražení	Trvání	Postup v km	Tempo km/den	Účast sil		Poznámka
				útočníka	obránce	
Smolenské sražení	2 měs.	asi 50 km	necelý 1 km	dvě armády dvě tankové skupiny	vojska Západního frontu, záložní svaz- ky HV	
Obranné sražení na vzdálených přístupech k Moskvě	1½ měs.	asi 200 km	4½ km	tři armády, tři tankové skupiny (celkem 80 divisí)	vojska Západního frontu a domobrana	
Obranné sražení na blízkých přístupech k Moskvě	20 dní	60—100 km	3—5 km	51 divisí 1500 tanků	vojska Západního frontu a domobrana (dělnické prapory)	
Obranné sražení na přístupech ke Stalingradu	2 měs.	asi 120 km	2 km	dvě až čtyři armády (29 až 50 divisí)	dvě armády	
Obranné sražení na severním Kavkaze	4 měs.	300 až 500 km	2½ až 4½ km	17. armáda, 1. tanková armáda, jezdecký sbor	vojska Zakavkazského frontu	

Ve Veliké vlastenecké válce došlo k řadě sražení armád, frontů (i skupin frontů), která vzhledem k svému rozsahu, po případě délce trvání, měla vliv na celkový průběh jednotlivých bitev nebo i tažení, a vešla tak do historie Veliké vlastenecké války, jako na příklad smolenské sražení, sražení u Lucku a Rovna, na kerčském poloostrově, charkovské sražení, berlínské sražení atd.

*

Dále se budu zabývat vztahem pojmu sražení k jiným operačním pojmům, jako jsou »operace«, »bitva«, »tažení«.

OPERACE — (rusky »vojennaja operacija«) — je souhrn bojů, sražení a manévru operačních svazů a taktických svazků různých druhů vojsk, působících podle jednotného zámyslu a plánu k dosažení určitého operačního nebo strategického cíle. (Boľšaja sovětskaja encyklopedija svazek 31, str. 62.)

Operace podle svého cíle mohou být útočné (sem spadá i protiútok), nebo obranné.

Zvláštním druhem útočné operace je t. zv. střetná operace. Je to střetnutí operačních svazů (armád, frontů) bojujících stran současně plnících útočné úkoly; zahrnuje pochodový manévr velkých sil na značné frontě a střetné sražení, t. j. souhrn střetných bojů útvarů a svazků.

Podle doby provádění jsou operace buď současné nebo postupné (jedna se rozvíjí v druhou; na příklad obranná operace se může rozvinout v protiútok).

Podle množství zúčastněných sil rozeznáváme operace armádní, frontové a strategické (skupiny frontů). Otázky spojené s přípravou a vedením operací patří podle rozsahu operace buď do oblasti operačního umění nebo do oblasti strategie.

Operace se může skládat z jednoho nebo několika sražení provedených buď současně, nebo postupně za sebou. Na příklad frontová operace může zahrnovat postupná sražení jednotlivých armád, anebo současná sražení armád, v kterémžto případě jde o sražení frontu.

Sražení je tedy ve vztahu k operaci její součástí. Ať už jde o operaci armádní, frontovou nebo i strategickou (na příklad berlínské sražení je součástí strategické operace, které se zúčastnily tři fronty). Rovněž tak je sražení i součástí každého protiútku, protože, jak již bylo řečeno, protiútok je druhem útočné operace; ke sražení dochází na počátku protiútku, ale může dojít k dalšímu sražení v průběhu jeho rozvíjení.

BITVA — (rusky »bitva«) — je rozhodující střetnutí hlavních sil bojujících stran, na jehož výsledku závisí úspěch tažení nebo určitého údobí války. (Boľšaja sovětskaja encyklopedija sv. 5, str. 259.)

Soudobá bitva je souhrn řady současných i postupných rozhodujících sražení hlavních strategických uskupení stran na nejdůležitějších strategických směrech nebo válčistiích. Tato sražení jsou spojena jednotným cílem a zámyslem, vyznačují se velkým vypětím a vedou k porážce hlavních sil nepřítele na daném strategickém směru nebo válčisti a k ovládnutí nejdůležitějších strategických objektů (politických středisek, průmyslových oblastí a p.). Soudobá bitva se zpravidla vede sila-

mi několika spolupůsobících frontů, podporovaných hlavní částí letectva, značnými silami dělostřelectva a tankového a mechanisovaného vojska.

Příklady z Veliké vlastenecké války:

Bitva u Moskvy se dělí na následující údobí:

- obranné sražení na vzdálených přístupech k Moskvě — zhroucení říjnového útoku německých fašistických vojsk na Moskvu;
- obranné sražení na blízkých přístupech k Moskvě — zhroucení listopadového útoku na Moskvu;
- protiútok sovětských vojsk u Moskvy a porážka hlavního německého fašistického uskupení.

Bitva u Stalingradu se dělí na tato údobí:

- obranné sražení na přístupech ke Stalingradu a v městě samém;
- protiútok sovětských vojsk.

Z uvedeného vyplývá, že každá bitva začíná sražením; ve svém průběhu pak může obsahovat řadu dalších sražení.

Sražení je tedy ve vztahu k bitvě její součástí.

TAŽENÍ — (rusky »kampánija«) — je údobí války; skládá se z řady operací spojených jednotným strategickým cílem a prováděných buď v průběhu určitého časového období, nebo na samostatném izolovaném válčišti. (Bolšaja sovětskaja encyklopedija sv. 19, str. 546.)

Má útočný ráz, zabírá delší časový úsek a zúčastní se ho hlavní strategické uskupení útočnicka.

Příklady ze 2. světové války:

- letní a podzimní tažení fašistických vojsk prvního roku Veliké vlastenecké války;
- tažení sovětských vojsk v první polovině r. 1944;
- tažení fašistických vojsk do Polska;
- tažení fašistických vojsk na Balkán a pod.

Uvažujme nyní o vztahu sražení k tažení. Tažení zahrnuje několik operací, a tudíž i celou řadu sražení. Sražení podle svého rozsahu nebo délky trvání může mít vliv na celkový průběh tažení; na příklad sražení u Smolenska mělo vliv na letní a podzimní tažení fašistických vojsk v prvním roce Veliké vlastenecké války.

Závěr z této části je ten, že pokud jde o vztah sražení k ostatním operačním (strategickým) pojmům, je sražení součástí každé operace a rovněž i každé bitvy.

Má-li boj rozsah a cíl taktický, má sražení rozsah a význam zpravidla operační (někdy i strategický) a bitva vysloveně strategický.

*

Dále se pokusím významově odstupňovat pojmy — boj, sražení, operace, bitva, tažení (uvedené na předcházejících stránkách) — a to se zřetelem k jejich vzájemnému vztahu.

Především uvedu jejich stručnou charakteristiku:

- boj — organisované střetnutí jednotky až svazku;
- sražení — souhrn bojů — vedených v rámci svazů;
- bitva — souhrn sražení — vedených hlavní částí ozbrojených sil;
- operace — souhrn bojů, sražení a manévru — vedených v rámci svazů;
- tažení — souhrn operací — vedených hlavní částí ozbrojených sil; a konečně
- válka — ozbrojené střetnutí dvou společenských celků (států, národů, tříd).

Z uvedeného je zřejmé, že je možno sestavit tuto významovou stupnici za předpokladu, že boj, sražení, bitva a konečně i válka mají jednu společnou podstatu, a to je střetnutí — zápas (rusky: »borba«); v tom případě je

- boj střetnutí jednotek až svazků,
- sražení střetnutí operačních svazů,
- bitva střetnutí hlavní části ozbrojených sil,
- válka střetnutí dvou společenských celků.

Ve všech případech jde tedy o střetnutí (zápas, boj), které se liší jedině svým rozsahem; boj vede jednotka až sbor, sražení vede operační svaz, bitvu vede většina ozbrojených sil a válku společenský celek.

Mám za to, že toto odstupňování je správné a vzájemný vztah těchto pojmů je jasný; válka se skládá z řady bitev, bitva z řady sražení a sražení z řady bojů.

Toto odstupňování, jak se zdá, nemá žádnou slabinu, až na to, že nám zbyly ještě dva pojmy, a to »operace« a »tažení«. Jak se s nimi vypořádat?

Což kdybychom se pokusili zařadit operaci mezi sražení a bitvu, za předpokladu, že operace je většího rozsahu než sražení a menšího rozsahu než bitva. Přesvědčme se, zda je tento předpoklad správný. Z předcházejícího víme, že každá operace se skládá z jednoho i více sražení. Tato skutečnost by potvrzovala toto odstupňování. Ale pokračujme dále. Dejme si příklad, že při zahájení útočné operace frontu dojde ke sražení hlavních sil frontu (armád prvního sledu); toto sražení je vedeno na frontě dvou armád, z nichž každá uskutečňuje svou operaci. Zahrnuje tedy sražení frontu ve svém průběhu dvě armádní operace. A už nám to nesouhlasí. Už nemůžeme tvrdit, že operace je víc než sražení, že operace jedné z obou armád je většího rozsahu než sražení frontu, protože operace armády je vedena silami jen této armády, kdežto sražení frontu zahrnuje střetnutí dvou armád frontu.

Obdobně je tomu i ve vztahu operace k bitvě. Bitva obsahuje řadu operací armád (frontů), ale na druhé straně je bitva vzhledem k strategické operaci její součástí. Tak zase nemůžeme přesně vymezit, co je víc a co je méně.

Z toho vyplývá, že nemůžeme s klidným svědomím zařadit do této naší významové stupnice pojem operace [a rovněž tak ani tažení (které tvoří souhrn operací)]. Jednak nemůžeme správně určit její místo v této stupnici, jednak proto, že v ní vlastně není místa pro tyto další pojmy. Násilné zařazení těchto dvou pojmů do uvedené významové stupnice by narušilo celý systém, který je přece zcela logický a úplný, a jen by problém zatemnilo a zkomplikovalo.

Podle mého názoru se pojmy operace a tažení do stupnice boj—sražení—bitva—válka zařadit nemohou. A nemohou se tam zařadit z toho důvodu, že patří do jiné významové linie než uvedené čtyři pojmy.

Jak již bylo uvedeno, boj, sražení, bitva, válka — má společnou podstatu; je to střetnutí, zápas — tedy bojová činnost. Když vyslovíme některý z uvedených pojmů, máme představu, že jde o střetnutí vojsk (v různém rozsahu) — že stále probíhají boje. Je tomu tak i u operace? Ve vojenské mluvě často užíváme následující vazby: »v prostoru... se rozpoutaly zuřivé (urputné, rozhořčené) boje, — nebo se rozpoutalo rozhořčené sražení (bitva). Můžeme však říci, že se rozpoutala zuřivá (urputná, rozhořčená) operace? Myslím, že těžko. Z toho vyplývá, že o operaci nemůžeme mluvit ve smyslu střetnutí. A konečně dále: Střetnou-li se jednotky (až svazky) — dojde k boji; střetnou-li se svazy — dojde ke sražení; střetnou-li se hlavní strategické síly — dojde k bitvě. A střetnou-li se na příklad svazy — dojde k operaci? Je zřejmé, že nikoli, protože operace nevzniká jako důsledek střetnutí, nýbrž naopak k střetnutí dochází v průběhu operace. Operace je tedy rámec, ve kterém se tato bojová činnost (střetnutí) odehrává. Operace zahrnuje nejenom střetnutí (sražení, boje), ale i údobí bez bojů — to jest sám manévř (na příklad střetná operace zahrnuje údobí, ve kterém se uskutečňuje pochodový manévř, a pak teprve dojde ke střetnutí). Operace je tedy pojem, který má širší význam než pojmy boj, sražení, bitva, jejichž podstatou je střetnutí.

Jde nyní o to, definovat pojem operace a uvést tento pojem ve vztah k pojmům předchozím.

Vyjděme z všeobecné definice, jak ji uvádí »Boľšaja sovětskaja encyklopedija« sv. 31, na str. 62: »Operace (z lat. operatio — činnost), ukončená činnost nebo několik činností zaměřených k vyřešení určitého úkolu, k dosažení vytčeného cíle; na př. vojenská, námořní, technologická«. Z této všeobecné definice můžeme vyvodit, že operace obsahuje nejen činnost (činnosti), ale i usměrňování této činnosti (činnosti) k dosažení vytčeného cíle. Uvažujeme-li o vojenské operaci s hlediska této všeobecné definice a máme-li zároveň na mysli závěry, k nimž jsme až dosud dospěli, je možno chápat vojenskou operaci jako plán, organizaci bojové činnosti, směřující k řešení určitých úkolů, k dosažení vytčeného cíle.

Dále na téže stránce (Boľšaja sovětskaja encyklopedija): »Vojenská operace (z lat. operatio — činnost) — souhrn bojů, sražení a manévř operačních svazů a taktických svazků různých druhů vojsk, působících podle jednotného zámyslu a plánu k dosažení určité-

ho operačního nebo strategického cíle». Pokud jde o věcný obsah této definice, můžeme jej, podle mého názoru, vyjádřit i jinými slovy takto:

Operace

- má cíl operační nebo strategický (porazit, zničit nepřítele, obsadit území);
- k dosažení tohoto cíle je třeba podle jednotného zámyslu plánovat, organisovat činnost vojsk (na bojišti působících operačních svazů a svazků různých druhů vojsk);
- tato činnost (svazů, svazků) má ráz sražení, bojů a manévru.

Bojová činnost je nejobecnější označení toho, co se skutečně na bojišti děje. Toto dění na bojišti je organisováno s určitým záměrem a tato organisace je v daném případě operací.

Operace je pak uskutečňována sražením, bojem a manévrem. (Viz na příklad definici sražení na začátku: »souhrn bojů... zaměřených k řešení jednoho z dílčích úkolů operace«. Nebo dále: pochodový manévr ve střetné operaci nebo manévr k obklíčení nepřítele v útočné operaci je rovněž zaměřen na řešení jednoho z dílčích úkolů operace.)

Z toho, co bylo uvedeno, vyplývá, že podstatou pojmu operace je především organisace bojové činnosti.

Obdobně je tomu i pokud jde o pojem tažení.

Abychom mohli uvést všechny pojmy, s nimiž jsme se již setkali, ve vztah, je tedy nutno při sestavování významové stupnice pojmů oddělit vlastní bojovou činnost od její organisace.

Začneme od vrcholu této stupnice.

Válka je ozbrojené střetnutí dvou společenských celků; představuje skutečnost, že dva společenské celky proti sobě bojují. Válka je však, jak známo, pokračováním politiky státu (vládnoucí třídy) jinými, násilnými prostředky. Jde tedy o určité cíle této politiky — plány. A tu vidíme, že válka má dva prvky: jednak bojovou činnost, jednak plán, organisaci. Politické cíle a jim odpovídající válečné plány oddělíme a položíme na vrchol této druhé stupnice.

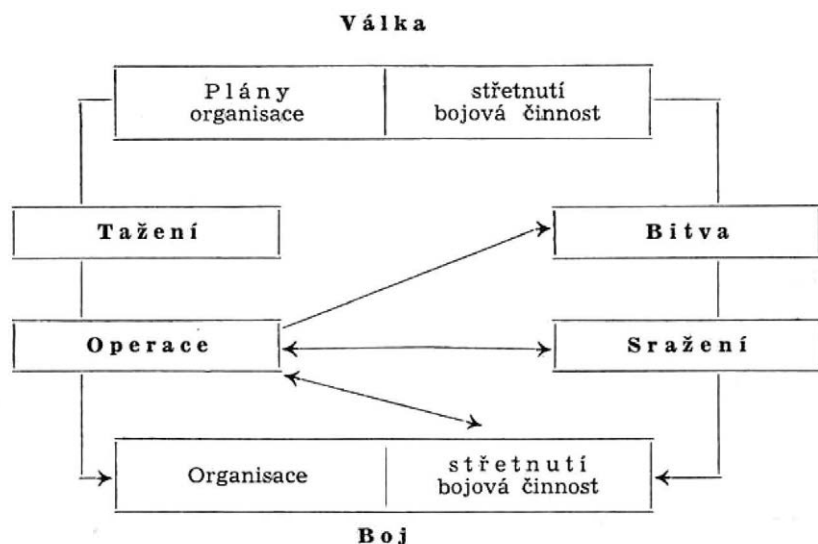
O stupeň níže by mohl být pojem tažení. Tažení je organisace válečné činnosti směřující k dosažení politických cílů války, ať už celkových nebo dílčích. Plán války může zahrnovat postupná tažení, ať již vymezená prostorově (viz tažení fašistických vojsk do Polska, Francie, na Balkán atd.) nebo časově (letní a podzimní tažení fašistických vojsk v prvním roce Veliké vlastenecké války).

O další stupeň níže pak bude operace. Operace je dílčím rozpracováním plánu tažení a řeší splnění jeho cíle, ať už celkového nebo dílčích. Tažení je tak souhrnem operací.

Operací nemůžeme však ještě tuto stupnici zakončit. Ještě nám chybí pojem pro stupeň nižší, než ten, jehož se týká operace, t. j. pro svazky, útvary a jednotky. Připomeňme si definici boje: »boj — organisované střetnutí jednotek až svazků. Pojem »boj« má tedy rovněž dva prvky: jednak bojovou činnost (střetnutí), jednak organisaci této bojové činnosti (na rozdíl od sražení, které je prováděno a řízeno v rámci organisace boje). Pro »organisaci boje nemáme zvláštní termín,

jako je tomu na stupni operačním a strategickém (operace, tažení). Proto pojem »b o j« musí zahrnovat oba tyto prvky, a to jak bojovou činnost (skutečnost, že se bojuje), tak i organizaci této bojové činnosti (j a k se bojuje). Že je tomu skutečně tak, dokáží nám tyto příklady: Pod pojmem »boj v lese«, »boj v noci« a p. nevidíme pouze, že v lese nebo v noci probíhá boj, ale uvedené pojmy nám zahrnují i organizaci bojové činnosti v lese a v noci, to jest, jak se v těchto podmínkách boj vede. Nebo ještě lepší příklad: uijeme-li termínu »soudobý boj«, »obkličovací boj« nebo »boj o osady«, vidíme úplně jasně, že jde o organizaci, o to, jak se vede soudobý boj, jak boj o osady a jak se vede boj s cílem obkličít nepřítele. V důsledku uvedeného je možno zařadit do této stupnice pod pojem operace jako poslední pojem »b o j« (ve smyslu organizace bojové činnosti).

Celkové odstupňování všech uvedených pojmů by pak vypadalo takto:

K uvedenému schématu poznamenávám: Je třeba vidět, že se válka může skládat z řady tažení (bitev), jedno tažení se skládá z řady operací (sražení) a jedna operace (sražení) z řady bojů; to není na schématu vyznačeno proto, že by se tak schema stalo nepřehledným.

Dále je šipkami vyznačen i vzájemný vztah operace k bitvě, sražení a boji — jak o tom bylo již pojednáno.

Mám za to, že uvedené odstupňování je správné a logické.

2. PROTIÚTOK — (rusky »kontrnastuplenije«) — tohoto termínu se používá ve významu dřívějšího termínu »protiofensiva« k označení druhu útočné operace.

Je to zvláštní druh útoku, připravovaný v průběhu obranných akcí a provedený po útoku nepřítele, který neměl rozhodujících výsledků. (Boľšaja sovětskaja enciklopedija sv. 22, str. 462.)

Na rozdíl od útoku se protiútok připravuje za složitých podmínek obranných bojů a sražení, kdy obránce v nejvyšší míře vyčerpává útočnicka, působí mu ztráty a zároveň připravuje síly k protiútku.

Hlavním cílem protiútku je porážka velkého a hlavního uskupení nepřítele silami jednoho nebo několika frontů.

Protiútok při svém úspěšném provedení nezřídka přerůstá ve všeobecný útok všech sil.

K rozlišení protiútku od protiúderu uvádím charakteristiku protiúderu (rusky »kontrudar«) — (Boľšaja sovětskaja encyklopedija, sv. 22, str. 481.) **Protiúder** je nejdůležitější druh manévru v obranné operaci, jakožto nejrozhodnější forma aktivní obrany; hlavní cíl protiúderu je rozdrčení nepřítele vklínivšího se do obrany a obnovení původního stavu. Dosažení tohoto cíle v soudobé obranné operaci je možné jen silami armády nebo frontu; protiúder se tedy provádí na stupni armády nebo frontu, na rozdíl od protizteče, která se uskutečňuje zpravidla druhými sledy svazků a útvarů.

Ve spojitosti s protiztečemi mohou protiúderu nejen dosáhnout obnovení původního stavu, ale i vytvořit příznivé podmínky pro přechod do protiútku.

3. ÚSTUP (rusky »otstuplenije«) — *záměrný nebo vynucený manévr vojsk, používaný k jejich vyvedení ze strategicky nebo operačně nevýhodné situace a k vytvoření příznivých podmínek pro boj s útočícím nepřítelem.* (Boľšaja sovětskaja encyklopedija sv. 31, str. 440.)

Ústup zahrnuje odpoutání vlastních vojsk od nepřítele, odvedení jich na nové čáry, přeskupení sil a prostředků, vytvoření uskupení na nové čáře k plnění dalších úkolů.

Odvedení hlavních sil do nového prostoru se zabezpečuje krycími vojsky a letectvem. Zároveň k zadržení útoku nepřítele se široce používá zátarasů, ničení přeprav, mostů a cest. Odpoutání krycích vojsk od nepřítele se uskutečňuje až po odvedení hlavních sil.

Ústup se provádí v operačním a strategickém měřítku.

V taktickém měřítku se v případě nutnosti provádí odchod z jednoho obranného postavení na druhé.

K rozlišení ústupu od odchodu uvádím charakteristiku odchodu: **Odchod** — (rusky »otchod«) — *manévr používaný k vyvedení vojsk zpod úderů nepřítele a zaujetí výhodné čáry k obraně.* (Boľšaja sovětskaja encyklopedija sv. 31, str. 444.) K odchodu může dojít buď v průběhu boje pod přímým tlakem nepřítele, nebo záměrně, když vzhledem k situaci, která se vytvořila na sousedních úsecích, hrozí vlastním vojskům obchvácení nebo obklíčení nepřítelem.

Z toho vyplývá, že odchod se provádí v měřítku taktickém, kdežto ústup pouze v měřítku operačním, po případě strategickém. Liší se tedy odchod od ústupu jak rozsahem (stupněm, na kterém se provádí), tak i hloubkou.

Tato zásada vysvětluje skutečnost, že v polních a bojových řádech se termín ústup a jeho tematika nevyskytuje, protože tyto řády neřeší bojovou činnost vojsk na stupni operačním.

O odchodu tedy mluvíme, jde-li o vlastní manévr tohoto druhu u jednotek až svazků, kdežto o ústupu mluvíme zásadně při provádění tohoto manévru na stupni svazů.

O ústupu však můžeme mluvit i na stupni nižším než u svazů, na příklad u svazků, nejde-li o jejich vlastní manévr, nýbrž tehdy, když uskutečňují tento manévr (ústup) v rámci svazu (viz příklady v S/oper-V-295).

Rovněž tak můžeme mluvit o odchodu na operačním stupni (viz Oper-I-3), uskutečňují-li svazky (útvary) v rámci svazu svůj vlastní manévr — odchod, takže se ústup operačního svazu skládá z řady odchodů svazků.

Závěr

Není třeba, abych zvlášť zdůrazňoval důležitost správného používání vojenských termínů. Je nesporné, že správné a jednotné chápání vojenských pojmů je předpokladem vzájemného dorozumění v každodenní vojenské praxi.

Mou snahou v tomto článku bylo vyjádřit obsahovou náplň některých nových operačních pojmů, s hlavním zřetelem na vysvětlení pojmu sražení, a dále pak vyjádřit i jejich vzájemný vztah.

Jsou-li mé vývody a závěry v některých případech chybné, bude tento článek jistě podnětem k rozvinutí diskuse, v níž se uvedené pojmy plně vyjasní a upřesní a tím bude dosaženo cíle, který jsem ve svém článku sledoval.

Prameny studia:

- »Vedení operací za použití atomových zbraní (front, armáda)«, Oper-I-3;
- Polk. F. D. Vorobjev, polk. V. M. Kravcov: »Pobedy sovetskich vooruženných sil v Velikoj Otečestvennoj vojně 1941—1945«, S/Oper-V-295;
- »Nastavlenije po primeneniju chimičeskogo oružija v operacijach (front, armija)«, S/Oper-I-501;
- »Boššaja sovětskaja enciklopedija«;
- »Vojennyj vestnik« čís. 2/1947.